

การศึกษาหาแนวทางการพัฒนาให้เอื้อต่อการเกิดกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนที่ทำให้ชุมชนเข้มแข็งในจังหวัดสมุทรปราการ

The study to find a way to develop the learning process of community that strengthens in Samutprakan community

สุชีลา ศักดิ์เทวิน^{1*}, ชูพล คงน้อย²

¹ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี

² สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี

E-mail: pikul-su@hotmail.com

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อหาแนวทางในการพัฒนาให้เอื้อต่อการเกิดกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนที่ทำให้ชุมชนเข้มแข็งในจังหวัดสมุทรปราการ เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ ประชากรที่ใช้ในการศึกษาคั้งนี้มีทั้งหมด 3 กลุ่ม ได้แก่ 1) บุคลากรขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่น 2) ผู้นำกลุ่ม องค์กร ชุมชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่เขตเทศบาลตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล และ 3) นักวิชาการผู้นำชุมชน ประชาชนในชุมชนที่มีแนวปฏิบัติที่ดีในพื้นที่จังหวัดสมุทรปราการ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสำรวจ แบบสัมภาษณ์ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสำรวจ สัมภาษณ์ และประชุมสนทนากลุ่ม การวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์และสังเคราะห์เนื้อหา

ผลการศึกษา พบว่า ลำดับขั้นตอนของกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนที่ทำให้ชุมชนเข้มแข็งประกอบด้วย 1) การรวมคน รวมกลุ่ม ต้องมีผู้นำหรือแกนนำ และมีวัตถุประสงค์ร่วมกัน มีการระดมเงินลงทุนให้กำลังใจแก่กัน และมีการแบ่งงานกันตามหน้าที่ 2) ร่วมคิด การรับฟังความคิดเห็น ให้ข้อเสนอแนะ ร่วมตัดสินใจ สร้างความเข้าใจร่วมกัน ร่วมวิเคราะห์ปัญหา จัดลำดับความสำคัญของปัญหา กำหนดแนวทางวิธีการ แผนงานในการแก้ปัญหาและประชุมวางแผนการดำเนินงานร่วมกัน 3) ร่วมดำเนินการ สมาชิก ในกลุ่มได้รับมอบหมายตามหน้าที่ของตนเอง ก็จะดำเนินการตามที่ได้รับมอบหมาย เพื่อให้บรรลุเป้าหมายของกลุ่ม และแลกเปลี่ยนเรียนรู้การทำหน้าที่ของตนเองให้คนอื่นได้รับทราบด้วย มีประชุมเพื่อติดตามผลการดำเนินงาน 4) ร่วมสรุปบทเรียน เพื่อสร้าง พลังปัญญา ทำให้เกิดการเชื่อมต่อและนำไปสู่การพัฒนา ซึ่งบทเรียนรวมทั้งบทเรียนภายในชุมชนและนอกชุมชน 5) ร่วมรับผลประโยชน์ แบ่งได้ 2 รูปแบบ คือผลประโยชน์ที่เป็นค่าตอบแทน และผลประโยชน์ที่ไม่ใช่ค่าตอบแทน

แนวทางในการพัฒนาให้เอื้อต่อการเกิดกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนที่ทำให้ชุมชนเข้มแข็ง มีการรวมกลุ่ม ร่วมกันคิด แบ่งงานกันตามหน้าที่ ระดมพลังความคิด ร่วมดำเนินการ ตามบทบาทและหน้าที่ของตนเอง การร่วมสรุปบทเรียน เพื่อสร้าง พลังปัญญา ทำให้เกิดการเชื่อมต่อและนำไปสู่การพัฒนา รวมถึงการหาแนวทางการพัฒนาด้านการตลาด ด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์ พัฒนาการผลิต และลดต้นทุนการผลิตโดยการใช้เทคโนโลยีเข้ามาช่วย

คำสำคัญ : กระบวนการเรียนรู้ การพัฒนา ชุมชนเข้มแข็ง

ABSTRACT

The study objective to find a way to develop the learning process of community that strengthens community in Samutprakan community. Population were 3 groups of :1) Personnel of community organization. 2) Leader and people in municipal area. 3) Community scholar who had good practice in Samut Prakan Province. the instruments. The instruments of data collecting were survey and interview. Data collected from survey and focus group. Data analyst were content analysis and synthesis.

Sequence of learning process for the stronger of community include 1) people grouping had to leader and common purpose, raising capital, giving consolation and work of member were assigned 2) brainstorming were hearing comments, suggestion, decision, common understanding, problem analysis, priority of problem, set guidelines methods, problem plan and solving and meeting plan 3) participation of member were assigned work that managed assignment to goal of group and knowleged changed thire assignment for other member and meeting followed overall operation 4) lesson conclusion were build power of mild and connected to lesson development while internal and external community 5) beneficiary classified 2 type were income and no income.

Guidelines of development on affecting of learning process for the stronger of community had people grouping, brainstorming, divided duties, participation followed their part and duties, and lesson conclusion were built power of mind and connected to development. Furthermore finding found development of marketing, design product, production and decrease production costs these they used to technology to help.

Keywords: learning process, Development , strengthens

บทนำ

พระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ. 2548 หมวด ๔ การส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน มาตรา ๒๖ ให้คณะกรรมการจัดให้มีมาตรการในการส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนระดับปฐมภูมิ ในการประกอบกิจการอย่างครบวงจร รวมถึงการให้ความรู้และการสนับสนุนในการจัดตั้งการร่วมมือซึ่งกันและกัน การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการนำวัตถุดิบ ทรัพยากร หรือภูมิปัญญาของชุมชนมาใช้ให้เหมาะสมกับกิจการวิสาหกิจชุมชนและสภาพท้องถิ่นนั้นๆ หรือการให้ความรู้เกี่ยวกับขบวนการผลิตและการบริหารจัดการธุรกิจ ทุกด้านไม่ว่าการบริหารงานบุคคลการบัญชี การจัดหาทุน หรือการตลาด ทั้งนี้ เพื่อให้กิจการวิสาหกิจชุมชนในระดับปฐมภูมิ มีความเข้มแข็งและพึ่งพาตนเองได้ (พระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ. 2548) การที่ชุมชนสามารถที่จะพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืนในระดับที่พวกเขาเห็นสมควรและพอใจ สมศักดิ์ศรีในสังคมสามารถรู้เท่าทันปรับตัวได้ทัน ต่อสู้ ต่อรองหรือขับเคลื่อนกิจกรรมต่างๆเพื่อการดำรงอยู่ของชุมชน และแก้ไข ปัญหาที่เกิดขึ้นกับพวกเขาได้ ชุมชนที่มีความเข้มแข็ง คือ ชุมชนที่มีลักษณะโดยสรุปได้ ดังนี้ 1) ชุมชนที่คนในชุมชนสามารถดำรงอยู่อย่างมีศักดิ์ศรี ไม่รอคอยความช่วยเหลือจากภายนอก มีความสามารถในการพึ่งตนเอง

2) คนในชุมชนมีความมั่นคงปลอดภัยในการดำรงชีวิต 3) มีวิสัยทัศน์สามารถคาดการณ์ปัญหาที่จะเกิดขึ้นในอนาคต และมองเห็นแนวทางการแก้ไขปัญหาเหล่านั้น 4) คนในชุมชนมีความรักและห่วงหาผูกพันชุมชน

ดังนั้นสมาชิกในชุมชนจะเป็นผู้ตัดสินใจเองว่าจะผลิตอะไรได้บ้างตามศักยภาพและทุนประเภทต่างๆ ที่ชุมชนนั้นๆ มีอยู่พวกเขาจะผลิตกันอย่างไร แล้วพวกเขาจะแบ่งปันผลประโยชน์จากการผลิตร่วมกันอย่างไร นั่นคือชุมชนจะต้องคิดเองทำเองและได้ประโยชน์เองที่นี้ก็มาถึงประเด็นที่ว่าแล้ววิถีทางการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนจะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนได้อย่างไร เราจะต้องเข้าใจตรงกันว่าการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนไม่ใช่การมุ่งเน้นที่พัฒนาเพื่อจะเอาแต่ความร่ำรวยอย่างเดียวหากแต่การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนนั้นกระทำไปเพราะมีเป้าหมายที่สำคัญอยู่ร่วมกันหลายประการเช่น

1) การพัฒนาขีดความสามารถของคนในครอบครัวและชุมชนจากการสร้างกระบวนการเรียนรู้ เพื่อให้สามารถพึ่งตนเองได้ 2) การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมในชุมชนให้มีความเข้มแข็งตามศักยภาพของตนเองให้ประชาชนในชุมชนมีความอยู่ดีกินดีอย่างถ้วนหน้า 3) การฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชนให้ยั่งยืนรวมถึงการอนุรักษ์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นให้สามารถดำรงสืบไปจนถึงรุ่นลูกหลานหลายชุมชนของตนเอง จนประสบความสำเร็จแล้วสามารถใช้เป็นตัวอย่างในการเรียนรู้เพื่อแพร่กระจายแนวคิดวิธีการ ซึ่งสามารถก่อให้เกิดการพัฒนาในลักษณะเดียวกันออกไปในวงกว้างได้หากชุมชนมีความพร้อมในปัจจุบันที่สำคัญเหล่านี้แล้วโอกาสที่ชุมชนเหล่านี้จะสามารถร่วมกันพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนของตนเองให้สามารถพัฒนาต่อไปได้อย่างยั่งยืนนั้นมีค่อนข้างสูง

เพื่อการพัฒนาขีดความสามารถของคนในครอบครัวและชุมชนจากการสร้างกระบวนการเรียนรู้ เพื่อให้สามารถพึ่งตนเองได้ สามารถพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมในชุมชนให้มีความเข้มแข็งตามศักยภาพของตนเองให้ประชาชนในชุมชนมีความอยู่ดีกินดีอย่างถ้วนหน้า รวมถึงการฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชนให้ยั่งยืนผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษากระบวนการเรียนรู้เพื่อหาแนวทางในการพัฒนาให้ชุมชนเข้มแข็ง

ทบทวนวรรณกรรม

คณะอนุกรรมการเสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชนเพื่อแก้ไขปัญหาวิกฤตภาคใต้ (2546) ได้ให้ความหมายของชุมชนเข้มแข็งมีลักษณะที่สำคัญ ดังนี้ 1) สมาชิกของชุมชนมีความเชื่อมั่นในศักยภาพของตนเองและชุมชนที่จะแก้ไขปัญหาและพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของตนเอง 2) สมาชิกของชุมชน ร่วมกันที่จะร่วมกันจัดการกับปัญหาของตนและชุมชน 3) มีกระบวนการของชุมชนที่มีการเคลื่อนไหว 4) มีกระบวนการของชุมชนที่มีการเคลื่อนไหวอย่างต่อเนื่องจนเป็นวิถีของชุมชน ภายใต้การสนับสนุนของผู้นำองค์กรชุมชน ในลักษณะเปิดโอกาสให้กับสมาชิกทั้งหมดเข้ามามีส่วนร่วมโปร่งใส และ พร้อมทั้งจะให้ตรวจสอบ 5) สมาชิกชุมชนเกิดการเรียนรู้ผ่านการเข้าร่วมในกระบวนการของชุมชน 6) มีแผนของชุมชนที่ประกอบด้วยการพัฒนาทุกๆ ด้านของชุมชนที่มุ่งการพึ่งตนเองเอื้อประโยชน์ต่อสมาชิกชุมชนทุกคน และมุ่งหวังการพัฒนาการพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืน และ 7) การพึ่งความช่วยเหลือจากภายนอกเป็นการพึ่งเพื่อให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้ในที่สุดไม่ใช่การพึ่งพาตลอดไป

กล่าวโดยสรุปลักษณะของชุมชนเข้มแข็ง มี 4 ประการ คือ 1) เป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ (Learning Community) คือ การที่ชุมชน มีการเรียนรู้ และรู้เท่าทันข่าวทั้งเศรษฐกิจสังคม การเมือง รวมทั้งการที่ชุมชนมีการเพิ่มพูนความรู้ในด้านต่างๆ อย่างสม่ำเสมอ 2) เป็นชุมชนที่มีการจัดการตนเอง (Community Management) ด้วยระบบการบริหารจัดการในกิจกรรมที่สำคัญ 4 ประการ คือ การวางแผน การจัดการกระบวนการขององค์กรภายในชุมชน การลงมือปฏิบัติตามแผนงาน และมีการประเมินผล 3) เป็นชุมชนที่มีจิต

วิญญาณ (Spirituality) คือ ชุมชนมีจิตสำนึกมีจิตวิญญาณ ซึ่งอาจหมายถึงความภักดี ความรัก ความห่วงหา
ความรู้สึกรักเป็นเจ้าของในชุมชนโดยมีสิ่งยึดเหนี่ยวร่วมกันในชุมชน และ 4) เป็นชุมชนที่มีสันติภาพ (Peaceful)
คือ เป็นชุมชนที่มีความสงบสุขและ คนในชุมชนมีจิตใจที่เยือกเย็น มีคุณภาพ และมีคุณธรรม

จากแนวคิดต่างๆ ที่เกี่ยวกับชุมชนเข้มแข็ง มารดสรุปได้ว่า ชุมชนเข้มแข็งเป็นแนวคิดที่เกิดขึ้นจาก
การแสวงหาทางแก้ไขปัญหาของสังคมที่กำลังเกิดขึ้นโดยการเสนอตัวแบบ (Model) ของสังคมที่จะเห็นว่าจะ
สามารถแก้ปัญหาได้ แนวคิดเกี่ยวกับชุมชนเข้มแข็งของ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม
แห่งชาติ (2544) ได้ให้ความหมายของชุมชนเข้มแข็ง หมายถึง การที่ประชาชนในชุมชนมีการรวมตัวกันเป็น
องค์กรชุมชน โดยมีการเรียนรู้ การจัดการและการแก้ไขปัญหาของชุมชนซึ่งทำให้ชุมชนมีการเปลี่ยนแปลง
หรือเกิดการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมภายในชุมชนตลอดจนมีผลกระทบสู่
ภายนอกชุมชน

ประเวศ วะสี (2546) ให้ความหมายว่า ชุมชนเข้มแข็ง หมายถึง การที่ประชาชนในชุมชนรวมตัวกัน
มีการเรียนรู้ร่วมกันในการกระทำการติดต่อสื่อสารการจัดการและการแก้ไขปัญหาาร่วมกันก่อให้เกิดการ
เปลี่ยนแปลงหรือการพัฒนาภายในชุมชนตลอดจนมีผลกระทบสู่ภายนอกชุมชนที่ดีขึ้น ตามลำดับการร่วมมือ
ช่วยเหลือกันเพื่อผลประโยชน์ร่วมกันลักษณะของชุมชนเข้มแข็ง ซึ่งแตกต่างจากทฤษฎีเศรษฐกิจชุมชนที่
พึ่งตนเอง (สังคีต, 2542 อ้างใน สมชัย คำคณา 2547) มีแนวคิดของระบบเศรษฐกิจตลาด หรือเศรษฐกิจทุน
นิยม (Market Economy) ที่ผู้ผลิตได้ฝากความหวังไว้กับกลไกราคาว่าอุปสงค์และอุปทานในตลาดจะทำ
หน้าที่ของมันอย่างตรงไปตรงมา เศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง ชุมชนเป็นที่พึ่งแห่งตนเป็นแนวปฏิบัติตามแนวคิดนี้
เห็นว่า คนจำเป็นต้องบริโภค เพราะฉะนั้นพื้นฐานที่สำคัญที่สุดของคน คือ การผลิต (Production) การผลิตจึง
เป็นสิ่งที่จำเป็นสูงสุดของมนุษย์ ส่วนการค้า การแลกเปลี่ยน หรือการตลาดมีความสำคัญรองลงมา ดังนั้น
แนวคิดนี้จึงเห็นว่าเกษตรกรผู้ผลิตต้องพึ่งพาตนเองให้ได้ และทำที่สุดสังคมประเทศจึงจะสามารถพึ่งพา
ตนเองได้ ไม่ได้ปฏิเสธเรื่องการค้าหรือการแลกเปลี่ยนในตลาด แนวคิดนี้เห็นว่าหากการเกษตรเน้นการเพราะ
ปลูกเชิงเดี่ยว เพราะมีจุดมุ่งหมายจะทำไปขายเพื่อเอาเงินไปซื้อสินค้าเพื่อนำเงินไปซื้อสินค้ามาบริโภค ในไม่ช้า
เกษตรกรจะเป็นหนี้สินจนหมดตัว

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อหาแนวทางในการพัฒนาให้เอื้อต่อการเกิดกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนที่ทำให้ชุมชนเข้มแข็ง

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการศึกษานี้ มีทั้งหมด 3 กลุ่ม ได้แก่ บุคลากรขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่นใน
พื้นที่จังหวัดสมุทรปราการ 2) ผู้นำกลุ่ม องค์กร ชุมชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่เขตเทศบาลตำบลและองค์การบริหาร
ส่วนตำบล จังหวัดสมุทรปราการ และ 3) ผู้แทนหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้อง นักวิชาการผู้นำชุมชน ประชาชน
ในชุมชนที่มีแนวปฏิบัติที่ดี

กลุ่มตัวอย่าง 1) บุคลากรขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่นในพื้นที่จังหวัดสมุทรปราการที่เลือกมา
แบบเจาะจง คือ เทศบาลตำบล และองค์การบริหารส่วนตำบล จำนวน 46 แห่ง แบ่งเป็น เทศบาลตำบล 14
แห่ง องค์การบริหารส่วนตำบล 32 แห่ง เป็นอำเภอเมืองสมุทรปราการ 10 แห่ง อำเภอพระประแดง 7 แห่ง
อำเภอบางพลี 8 แห่ง อำเภอ พระสมุทรเจดีย์ 6 แห่ง อำเภอบางบ่อ 10 แห่งและอำเภอบางเสาธง 5 แห่ง
รายละเอียดดังแสดงในตาราง 1

ตาราง 1 จำนวนองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นในจังหวัดสมุทรปราการ

อำเภอ	จำนวนเทศบาล (แห่ง)	จำนวน อบต. (แห่ง)	รวม
เมืองสมุทรปราการ	5	5	10
พระประแดง	1	6	7
บางพลี	1	7	8
พระสมุทรเจดีย์	2	4	6
บางบ่อ	3	7	10
บางเสาธง	2	3	5
รวม	14	32	46

ที่มา: สำนักงานส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นจังหวัดสมุทรปราการ <http://www.dla.go.th>

2) กลุ่มที่ใช้ในการศึกษากระบวนการเรียนรู้และการนำไปใช้ประโยชน์ของประชาชน ในชุมชน ได้แก่ ผู้นำกลุ่ม องค์กร ชุมชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่เขตเทศบาลตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล จังหวัดสมุทรปราการ จำนวน 17 แห่ง

วิธีการสร้างเครื่องมือ

1. ศึกษาเอกสารและสัมภาษณ์เบื้องต้นเพื่อสร้างเครื่องมือ
2. นำเครื่องมือไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 คน ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ
3. นำเครื่องมือมาปรับปรุงแก้ไขก่อนนำไปใช้จริง

เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่

1. แบบสัมภาษณ์กลุ่ม/ชุมชน/องค์กร ประกอบด้วย 2 ส่วน ดังนี้ ส่วนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ชื่อ-สกุล ตำแหน่ง/สถานภาพ ที่อยู่ โทรศัพท์ อีเมล ส่วนที่ 2 กลุ่ม/ชุมชน/องค์กรที่มีแนวปฏิบัติที่ดีหรือประสบความสำเร็จได้แก่ 1) การรวมกลุ่มของกลุ่ม/ชุมชน/องค์กร 2) แนวปฏิบัติที่ดีหรือการประสบความสำเร็จของกลุ่ม 3) กระบวนการเรียนรู้ของกลุ่ม ประกอบด้วย ลำดับขั้นตอนของกระบวนการเรียนรู้ องค์ประกอบของกระบวนการเรียนรู้ ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการเรียนรู้ และการนำไปใช้ประโยชน์ในชุมชน

2. การเก็บรวบรวมข้อมูล ศึกษาลำดับขั้นตอนองค์ประกอบและปัจจัยที่เกี่ยวข้องของกระบวนการเรียนรู้ของกลุ่มด้านเศรษฐกิจชุมชน มีวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้ 1) ติดต่อประสานงานกับผู้นำกลุ่มที่มีแนวปฏิบัติที่ดีจากฐานข้อมูลที่ได้ดำเนินงานในข้อ 1 เพื่อนัดหมายขอสัมภาษณ์ 2) สัมภาษณ์ผู้นำกลุ่ม และสมาชิกกลุ่มที่มีแนวปฏิบัติที่ดีโดยใช้แบบสอบถาม 3) นำผลที่ได้มาวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูล

3. การวิเคราะห์ข้อมูล โดยการวิเคราะห์และสังเคราะห์เนื้อหา(Content Analysis and Synthesis)

ผลการวิจัยและอภิปรายผล

แนวทางในการพัฒนาให้เอื้อต่อการเกิดกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนที่ทำให้ชุมชนเข้มแข็งผู้วิจัยได้นำผลดังกล่าวมาวิเคราะห์เป็นแนวทางการพัฒนาที่เอื้อต่อการเกิดกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนที่ทำให้ชุมชนเข้มแข็ง ดังนี้

1. กระบวนการเรียนรู้การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน และการนำไปใช้ประโยชน์ของประชาชนในชุมชน จังหวัดสมุทรปราการ

- 1.1 กระบวนการเรียนรู้ มีรายละเอียดดังนี้

1) ลำดับขั้นตอนกระบวนการเรียนรู้ (1) การรวมคน ต้องมีผู้นำหรือแกนนำที่สามารถเชื่อมต่อคนในชุมชน และสร้างความศรัทธาในการรวมกลุ่ม ผู้นำจะต้องสร้างความตระหนัก และมีความชัดเจนมาก โดยผู้นำ/แกนนำอาจมาจากการยอมรับของคนในชุมชน หรือได้รับมอบหมายตามนโยบายของภาครัฐเพื่อขับเคลื่อนนโยบายของภาครัฐให้เกิดเป็นรูปธรรมในการรวมกลุ่มกัน เพื่อกระทำกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งก็ได้ (2) การร่วมคิด ระดมความคิดจากสมาชิกในกลุ่ม เพื่อกำหนดแนวทางหรือทิศทาง ของกลุ่ม และสอบถามความต้องการของสมาชิกในกลุ่มเพื่อทำผลิตภัณฑ์ของกลุ่ม ร่วมกันวิเคราะห์ปัญหาที่เกิดขึ้น โดยเปิดโอกาสให้สมาชิกได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาและเสนอแนวทาง หรือวิธีการในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น ร่วมกันวางแผนในการดำเนินงานของกลุ่ม แบ่งหน้าที่ ตามความถนัดของสมาชิกแต่ละคน ร่วมกันกำหนดมาตรฐาน และคุณภาพของผลิตภัณฑ์กลุ่ม(3) ร่วมดำเนินการ การดำเนินงานของสมาชิกตามที่ได้รับมอบหมาย ติดตามผลการดำเนินงานของสมาชิกในกลุ่ม สรุปผลสำเร็จหรือปัญหาที่เกิดขึ้น (4) ร่วมสรุปบทเรียน บทเรียนภายใน การสรุปความรู้จากการผลิตของกลุ่ม สรุปความรู้ที่ได้ไปใช้ในการถ่ายทอดให้กับกลุ่มอื่นหรือผู้ที่สนใจ รวบรวมปัญหา อุปสรรค การทบทวนการทำงานร่วมกัน และแนวทางแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นภายในกลุ่มหรือเกิดขึ้นจากการผลิตของกลุ่ม ส่วนบทเรียนภายนอกเกิดจากการนำความรู้และประสบการณ์ที่ได้รับจากการอบรมหน่วยงานหรือกลุ่มต่างๆ ที่จัดขึ้นมาสรุปและถ่ายทอดให้สมาชิกในกลุ่มทราบ และนำความรู้มาปรับใช้กับการผลิตและพัฒนาผลิตภัณฑ์ของกลุ่ม(5) ร่วมรับผล แบ่งออกได้ 2 รูปแบบ คือผลประโยชน์ที่เป็นเงินและที่ไม่ใช่เงิน โดยการรับผลที่เกิดจากการเรียนรู้หรือประสบการณ์ที่เข้ารับการอบรมมาและนำความรู้ที่ได้ถ่ายทอดให้สมาชิกในกลุ่มได้รับทราบ ผลประโยชน์ที่เป็นเงินอยู่ในรูปแบบเงินปันผลที่สมาชิกได้รับการลงทุนหรือหุ้นร่วมกัน หรือเป็นค่าจ้างหรือค่าแรง และจากการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ที่กลุ่มผลิตขึ้นเพื่อจำหน่าย โดยแบ่งผลประโยชน์กันตามสัดส่วนที่สมาชิกควรได้รับ

1.2 องค์ประกอบของกระบวนการเรียนรู้ มีรายละเอียดดังนี้

1) วิธีการเรียนรู้ (1) วิธีการเรียนรู้ภายในชุมชนเกิดจากการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น สมาชิกในกลุ่ม มีช่องทางการแสวงหาความรู้ แลกเปลี่ยนประสบการณ์และความรู้ที่ได้รับจากการถ่ายทอดมา มีแหล่งจุดเรียนรู้ภายในชุมชน มีเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้สม่ำเสมอ(2) วิธีการเรียนรู้ภายนอกชุมชน การส่งสมาชิกกลุ่มเข้าร่วมอบรมหรือศึกษาดูงาน หรือศึกษาค้นคว้าจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ เช่น หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เว็บไซต์ สื่อสังคมออนไลน์

2) ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการเรียนรู้ (1) ปัจจัยภายใน สมาชิกภายในกลุ่มมีความสนใจอยากเรียนรู้ ภายในกลุ่มมีสมาชิกหรือภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สามารถถ่ายทอดความรู้ได้ ความพร้อมทั้งด้านความรู้และอุปกรณ์ที่สามารถถ่ายทอดให้กับสมาชิกในกลุ่มได้ทราบและสามารถปฏิบัติได้(2) ปัจจัยภายนอก การส่งเสริมจากหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน หรือการสร้างเครือข่ายระหว่างกลุ่ม(3) ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อม กลุ่มหรือชุมชนมีทรัพยากรหรือวัตถุดิบที่สามารถนำมาใช้ผลิตเป็นผลิตภัณฑ์ และสมาชิกเกิดการเรียนรู้เกี่ยวกับการนำทรัพยากรหรือวัตถุดิบต่าง ๆ ในท้องถิ่นมาใช้ผลิตเป็นผลิตภัณฑ์ของกลุ่มหรือชุมชนให้เกิดประโยชน์และสร้างรายได้ให้กับกลุ่ม

2. การจัดการความรู้เพื่อแก้ไขปัญหาและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ดังนี้

1) มีผู้นำที่ดีที่มีความคิดริเริ่มกล้าเปลี่ยนแปลงนี้ มีความชวนชวนหาแนวร่วมในการดำเนินกิจกรรมอยู่ตลอดเวลา และกระตุ้นให้สมาชิกมีส่วนร่วมในการพัฒนากลุ่มและชุมชน ของตนเอง มีความรู้ความสามารถ สามารถรวบรวมคนมาทำงานร่วมกันอย่างเป็นระบบมีการวางแผน มอบหมายงานตามความถนัดของแต่ละบุคคลรวม มีกระบวนการบริหารจัดการกลุ่ม อย่างเป็นระบบ เพื่อให้สมาชิกสามารถแลกเปลี่ยน

ประสบการณ์ต่างๆ ที่ได้รับจากภายในและภายนอกรวมทั้งส่งเสริมการใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นมาสร้างเป็นมูลค่าให้เกิดประโยชน์อย่างเต็มประสิทธิภาพ

2) กรรมการชุมชนที่มีจริยธรรมและมีการบริหารจัดการชุมชนที่ดี: ต้องมีกรรมการชุมชน ที่เข้มแข็ง มีความมุ่งมั่น มีคุณธรรมจริยธรรม บริหารงานโปร่งใสเมื่อสมาชิกได้รับความยุติธรรม มีการบริหารงานแบบโปร่งใส มีการบริหารงานที่มีคุณธรรม จริยธรรม มีการบริหารจัดการที่ดี สมาชิกมีความสุข ได้รับความเป็นธรรม เป็นสาเหตุให้เกิดชุมชนเข้มแข็ง และสมาชิกได้รับผลประโยชน์เป็นที่พอใจ จึงอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

3) มีความร่วมมือจากสมาชิกในชุมชน มีสมาชิกชุมชนที่มีคุณภาพและมีจิตสำนึกเพื่อส่วนรวม เข้ามาร่วมคิด ร่วมดำเนินการ ร่วมรับผิดชอบในทุกกระบวนการ มีการร่วมดำเนินการ มีการแบ่งงานกันทำตามหน้าที่ ร่วมสรุปบทเรียนร่วมประเมินผลการดำเนินการ ร่วมปรับปรุงดำเนินการหากไม่สำเร็จ เมื่อมีปัญหาสมาชิกช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

4) มีกระบวนการเรียนรู้เพื่อแก้ไขปัญหาและพัฒนาชุมชนอย่างต่อเนื่องต้องมีการเรียนรู้ เพื่อใช้ในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาอยู่ตลอดเวลา รวมทั้งต้องมีการถ่ายทอดความรู้ระหว่างชุมชนอย่างสม่ำเสมอ

5) มีศักยภาพความพร้อมในเรื่องพื้นฐานอาชีพ ต้องมีความเข้มแข็งในการพึ่งพาตนเองและมีความสามารถในการแข่งขันด้านเศรษฐกิจ จึงต้องได้รับการพัฒนาสมรรถนะและทักษะความพร้อมในการประกอบอาชีพ โดยใช้ความรู้ในการปรับปรุง เปลี่ยนแปลงให้เกิดกรรมวิธี/สิ่งใหม่ หรือพัฒนาให้ดีกว่าเดิม

6) มีการสร้างระบบการจัดเก็บและการนำมาใช้ขององค์ความรู้ที่ดีต้องมีระบบการเก็บความรู้ทั้งความรู้ที่มีอยู่ภายในและภายนอกชุมชน รวมทั้งต้องรู้จักสร้างและนำความรู้ที่มีอยู่มาใช้ในการพัฒนาด้านต่างๆ อย่างต่อเนื่อง เป็นระบบโดยเข้าใจได้ง่าย

7) มีการสร้างเครือข่ายความร่วมมือทั้งในและนอกชุมชน: ต้องมีความร่วมมือในด้านทุนกิจกรรม วิชาการองค์ความรู้ การตลาด ฯลฯ มีการจัดการกลุ่มและเครือข่ายที่มีประสิทธิภาพให้เกิดการพัฒนาอย่างเชื่อมโยง ประสานเกี่ยวเนื่อง ครอบคลุมการพัฒนาในทุกบริบท

3. การบริหารจัดการชุมชนที่ดี ดังนี้

1) การวางแผนการดำเนินงาน ลักษณะของการบริหารจัดการแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการตามรายละเอียดดังนี้(1) กลุ่มที่มีการบริหารจัดการกิจกรรมโดยภาครัฐ มีระบบการดำเนินงานที่เป็นรูปธรรมชัดเจน มีการกำหนดวาระการประชุม มีการประชุมวางแผนดำเนินงาน มีการจัดตั้งงบประมาณมีการติดตามผล การทบทวนปัญหาและการแก้ไขปัญหา ซึ่งเป็นไปตามรูปแบบของการปฏิบัติราชการ ดังนั้น การบริหารจัดการโดยกลุ่มที่เป็นภาครัฐจึงมีแนวทางที่ชัดเจนในทุกระดับ(2) กลุ่มที่บริหารจัดการโดยผู้นำทางจิตวิญญาณและผู้นำแบบปราชญ์ ภูมิปัญญาชาวบ้าน มักมีความยึดหยุ่นสูงในการการบริหารจัดการ โดยอาจไม่จำเป็นต้องทำตามขั้นตอนของหลักการบริหารเสมอไป และมักใช้แนวทางในการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าเป็นหลัก ทั้งนี้อาจมองว่ากลุ่มที่กล่าวมานี้เป็นนายของตนเองจึงไม่จำเป็นต้องกังวลในขั้นตอนการบริหารจัดการมากนัก เพียงแต่อาศัยประสบการณ์ในการจัดกิจกรรมในแต่ละครั้งมาปรับปรุงแก้ไขอย่างต่อเนื่องจนเกิดเป็นความชำนาญ ทำให้รู้ถึงปัญหาและแนวทางในการแก้ไขเป็นอย่างดี อีกทั้งกิจกรรมในระดับชุมชนซึ่งมีแต่คนรู้จักกันจึงไม่รู้สึกรังเกียจหากเกิดข้อผิดพลาดเล็กน้อยในการบริหารจัดการ

2) การจัดการโครงสร้าง การจัดการโครงสร้างของกลุ่มหรือชุมชนมีความแตกต่างกันไป ตามบริบทของแต่ละและมีผู้รับผิดชอบที่ชัดเจน เมื่อเกิดปัญหาขึ้นผู้นำสามารถพูดคุยกับสมาชิกและช่วยกันหาแนวทางแก้ไขได้

3) การรับสมาชิก การรับสมาชิกของกลุ่มที่สำรวจพบมีทั้งรับโดยหน้าที่ เช่น เจ้าหน้าที่ภาครัฐได้รับมอบหมายให้รับผิดชอบดำเนินงานตามนโยบาย และการรับสมาชิกมีเข้ามาด้วยความสมัครใจ เช่น เกิดความศรัทธา เกิดความสนใจ ใฝ่เรียนรู้ หรือรักความสนุกสนาน

4) การแบ่งหน้าที่ ความแตกต่างกันในบางประการ โดยทั่วไปแล้วผู้นำจะเป็นคนทำหน้าที่แบ่งงานหรือกิจกรรมต่างๆ ส่วนมากหัวหน้ากลุ่มจะเป็นสมาชิกในกลุ่มเป็นคนคัดเลือกขึ้นมาโดยพิจารณาจากความสามารถและความตั้งใจจริงเป็นสิ่งจำเป็นที่ทำให้เกิดความชัดเจนในการดำเนินงาน หากแต่บริบทของกลุ่มขนาดเล็กอาจไม่จำเป็นต้องมีหน้าที่ตายตัว การเกื้อหนุน การช่วยเหลือ และผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนหน้าที่ จึงจะเป็นรูปแบบที่เหมาะสมสำหรับกลุ่มขนาดเล็ก

5) การควบคุมผลการดำเนินงาน กลุ่มที่บริหารจัดการโดยองค์กรภาครัฐมีส่วนร่วมเข้ามามีส่วนในการดำเนินงาน ไม่ว่าจะมาในรูปแบบของการช่วยเหลือ ด้านต่างๆ เป็นการควบคุม ไปในตัว มีการตั้งคณะกรรมการในการบริหารงาน มีโครงสร้างที่ชัดเจน มีความไว้วางใจซึ่งกันและกัน และผู้นำเป็นผู้ที่เสียสละ มีการทำงานอย่างโปร่งใส

4. การพัฒนาการตลาด บรรจุกัญท์ เทคโนโลยี การเงิน ดังนี้

1) การพัฒนาตลาดโดยให้ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาระบบตลาด และเพิ่มช่องทางในการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์รวมทั้งการให้บริการ เนื่องจากบางกลุ่มมีผลิตภัณฑ์ออกมาแล้วไม่มีตลาดในการรองรับสินค้า ซึ่งกลุ่มควรมีการสำรวจตลาดก่อนว่าผู้บริโภคมีความต้องการสินค้าหรือการบริการแบบใด เพื่อทำการผลิตสินค้าและบริการให้ตรงตามความต้องการและสร้างกลยุทธ์การตลาด ไม่ว่าจะเป็นการสร้างนวัตกรรมสินค้าใหม่ ๆ การหาตลาดใหม่ การหาช่องทางการจัดจำหน่ายที่ครอบคลุมซึ่งมีหลากหลายวิธี รวมถึงสร้างช่องทางการจัดจำหน่ายโดยจัดให้มีการจัดตั้งศูนย์กลางการผลิตและจำหน่ายในตลาดชุมชนท้องถิ่นของตนเอง ตลาดภายในประเทศ หรือหากชุมชนมีศักยภาพสูงก็สามารถพัฒนาไปถึงตลาดในต่างประเทศด้วยก็ได้

2) ควรมีการพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้ได้มาตรฐาน เช่น มาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน (มผช.) มาตรฐานองค์การอาหารและยา (อย.) โครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ หรือ One Tambon One Product (OTOP) การรับรอง Good Manufacturing Practice (GMP)

3) ควรมีการออกแบบบรรจุกัญท์และการบรรจุหีบห่อให้มีความเป็นเอกลักษณ์ มีความโดดเด่น มีความทนทานและสามารถจดจำได้ง่าย การส่งเสริมจูงใจในตัว ทนต่อการขนย้าย ขนส่ง และ โชว์ตัวเองได้อย่างสะดุดตา สามารถระบุแจ้งเงื่อนไข แจ้งข้อมูลเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์เพื่อจูงใจผู้บริโภค การออกแบบเอื้ออำนวยความสะดวกในการหิ้วหรือถือกลับบ้าน หากบรรจุกัญท์ของสินค้าได้รับการออกแบบเป็นอย่างดี จะช่วยดึงดูดความสนใจของผู้บริโภคและก่อให้เกิดการซื้อในที่สุด รวมทั้งการลดต้นทุนการผลิต

4) ควรมีการนำเทคโนโลยีหรือเครื่องจักรอุปกรณ์ที่ทันสมัย มาประยุกต์ใช้ในกระบวนการผลิต เพื่อให้เกิดความสะดวกและรวดเร็วในการผลิตสินค้าทำให้สามารถผลิตได้ในจำนวนที่มากขึ้นและลดระยะเวลาการผลิต ซึ่งเป็นการลดต้นทุนในการผลิต และช่วยให้สามารถพัฒนาผลิตภัณฑ์ได้ทันตามความต้องการของตลาด โดยเฉพาะกลุ่มผลิตภัณฑ์สมุนไพรที่มีโชอาหาร ผู้ประกอบการ ต้องยกระดับความรู้ ความสามารถของแรงงานในการใช้เทคโนโลยีที่สูงขึ้น อีกทั้งในอนาคตแรงงานทักษะอาจมีไม่เพียงพอ จึงมีแนวโน้มที่ต้องใช้เทคโนโลยีและอุปกรณ์ที่ทันสมัยเข้ามาทดแทนแรงงานคนบางส่วนด้วย

5) ด้านการเงิน ผู้ประกอบการควรให้ความสำคัญกับระบบการเงินและบัญชีมีการจัดทำงบประมาณการเงินที่ถูกต้องในทุกปี เพื่อให้สามารถวางแผนและควบคุมการดำเนินธุรกิจได้อย่างมีประสิทธิภาพ และควรมีการทำระบบบัญชีที่ดีมาใช้ในกลุ่ม อีกทั้งต้องมีความรู้ในเรื่องต้นทุนและจุดคุ้มทุนเพื่อง่ายต่อการตัดสินใจในการทำธุรกิจ

อภิปรายผล

การที่ทำให้การพัฒนาในชุมชนและทำให้มีความเข้มแข็งได้จะต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกคนในชุมชน แต่ในการที่จะรวบรวมความร่วมมือจากทุกคนได้จะต้องมีผู้นำที่ดี คอยรวบรวมสมาชิก สามารถเชื่อมต่อกันในชุมชน และสร้างความศรัทธาในการรวมกลุ่มมีความคิดริเริ่มกล้าเปลี่ยนแปลง กรรมการชุมชนมีคุณธรรม จริยธรรม มีกรรมการชุมชนที่เข้มแข็ง มีการบริหารจัดการชุมชนที่ดี มีความมุ่งมั่น บริหารงานโปร่งใส มีความร่วมมือจากสมาชิกในชุมชน มีสมาชิกชุมชนที่มีคุณภาพและมีจิตสำนึกเพื่อส่วนรวม เข้ามาร่วมคิด ร่วมดำเนินการ ร่วมรับผิดชอบในทุกกระบวนการ มีการร่วมดำเนินการมีการแบ่งงานกันทำตามหน้าที่ ร่วมสรุปบทเรียนร่วมประเมินผลการดำเนินการ ร่วมปรับปรุงดำเนินการ มีกระบวนการเรียนรู้เพื่อแก้ไขปัญหาและพัฒนาชุมชนอย่างต่อเนื่อง มีศักยภาพความพร้อมในเรื่องพื้นฐานอาชีพ: จะต้องมีความเข้มแข็งในการพึ่งพาตนเองและมีความสามารถในการแข่งขันด้านเศรษฐกิจ สร้างระบบการจัดเก็บและการนำมาใช้ขององค์ความรู้ที่ดี มีการสร้างเครือข่ายความร่วมมือทั้งในและนอกชุมชน มีการบริหารจัดการชุมชนที่ดี ซึ่งการศึกษาของ ธนศ ศรีวิชัยลำพันธ์ (2556) พบว่าแนวทางปฏิบัติสำหรับการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนไว้ในประเด็น ต่อไปนี้ 1) การสร้างเวทีการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นก่อนอาจจะเป็นลักษณะของประชาคมหมู่บ้าน 2) การวิเคราะห์ศักยภาพ และขีดความสามารถของท้องถิ่น 3) มีการส่งเสริมการรวมกลุ่มในลักษณะต่างๆ เช่น กลุ่มอาชีพ กลุ่มออมทรัพย์ เพื่อการผลิต และมีการสร้างเครือข่ายองค์กรชุมชน 4) การสร้างศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจชุมชนแบบเบ็ดเสร็จในระดับอำเภอ/จังหวัด โดยเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนท้องถิ่น เป็นต้น

กระบวนการเรียนรู้เพื่อแก้ไขปัญหาและพัฒนาชุมชนอย่างต่อเนื่อง : จะต้องมีการเรียนรู้เพื่อใช้ในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาอยู่ตลอดเวลา มีศักยภาพความพร้อมในเรื่องพื้นฐานอาชีพ : จะต้องมีความเข้มแข็งในการพึ่งพาตนเองและมีความสามารถในการแข่งขันด้านเศรษฐกิจ มีการสร้างระบบการจัดเก็บและการนำมาใช้ขององค์ความรู้ที่ดี มีการสร้างเครือข่ายความร่วมมือทั้งในและนอกชุมชน : ต้องมีความร่วมมือในด้านทุนกิจกรรม วิชาการองค์ความรู้ การตลาด ฯลฯ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ วิทยา จันทะวงศ์ศรี (2547) พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของ กลุ่มวิสาหกิจชุมชน อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม ซึ่งมีปัจจัยที่ต้องพิจารณาและให้ความสำคัญ สำหรับการนำแนวทางเลือกวิสาหกิจชุมชนนำไปปรับใช้กับกลุ่ม เพื่อผลต่อความสำเร็จ ประกอบด้วย 1) ปัจจัยด้านการผลิต 2) ปัจจัยด้านการตลาด 3) ปัจจัยด้านการบริหารจัดการ 4) ปัจจัยด้านการเงิน 5) ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมในกลุ่ม 6) ปัจจัยเกี่ยวกับความเป็นผู้นำ 7) ปัจจัยด้านแรงงาน 8) ปัจจัย ที่เกี่ยวกับการมีปฏิสัมพันธ์กับภายนอก 9) ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับสมาชิก และ 10) ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลข่าวสาร

สรุป แนวทางการพัฒนาให้เอื้อต่อการเกิดกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนที่ทำให้ชุมชนเข้มแข็งในเขตจังหวัดสมุทรปราการ

ผู้วิจัยใช้วิธีการสนทนากลุ่ม (Focus group) ผู้วิจัยได้เชิญหน่วยงานภาครัฐ นักวิชาการ ผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชน และผู้เชี่ยวชาญด้านการ จัดการวิสาหกิจ รวมทั้งหมด 6 ท่าน มาร่วมอภิปราย และสนทนากลุ่ม โดยสามารถสรุปแนวทาง พัฒนาการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนในเขตจังหวัดสมุทรปราการดังนี้

1. มีผู้นำที่ดีที่มีความคิดริเริ่มกล้าเปลี่ยนแปลงนี้ เช่น กลุ่มวิสาหกิจชุมชน บ้านคลองยายหลี่ เนื่องจากผู้นำกลุ่มมีความชวนชวนหาแนวร่วมในการดำเนินกิจกรรมอยู่ตลอดเวลา และกระตุ้นให้สมาชิกมีส่วนร่วมในการพัฒนาและชุมชนของตนเอง ทำการผลิตภัณฑ์แปรรูปสินค้า โดยการนำวัตถุดิบจากท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์

2. กรรมการชุมชนที่มีจริยธรรมและมีการบริหารจัดการชุมชนที่ดี: ต้องมีกรรมการชุมชน ที่เข้มแข็ง มีความมุ่งมั่น มีคุณธรรมจริยธรรม บริหารงานโปร่งใส

3. มีความร่วมมือจากสมาชิกในชุมชน มีสมาชิกชุมชนที่มีคุณภาพและมีจิตสำนึกเพื่อส่วนรวม เข้ามาร่วมคิด ร่วมดำเนินการ ร่วมรับผิดชอบในทุกกระบวนการ มีการร่วมดำเนินการ มีการแบ่งงานกันทำตามหน้าที่ ร่วมสรุปทบทวนร่วมประเมินผลการดำเนินการ ร่วมปรับปรุงดำเนินการหากไม่สำเร็จ เมื่อมีปัญหา สมาชิกช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

4. มีกระบวนการเรียนรู้เพื่อแก้ไขปัญหาและพัฒนาชุมชนอย่างต่อเนื่อง: จะต้องมี การเรียนรู้เพื่อใช้ในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาอยู่ตลอดเวลา รวมทั้งต้องมีการถ่ายทอดความรู้ระหว่างชุมชนอย่างสม่ำเสมอ

5. มีศักยภาพความพร้อมในเรื่องพื้นฐานอาชีพ: จะต้องมีความเข้มแข็งในการพึ่งพาตนเองและมีความสามารถในการแข่งขันด้านเศรษฐกิจ จึงต้องได้รับการพัฒนาสมรรถนะและทักษะความพร้อมในการประกอบอาชีพ โดยใช้ความรู้ในการปรับปรุง เปลี่ยนแปลงให้เกิดกรรมวิธี/สิ่งใหม่ หรือพัฒนาให้ดีกว่าเดิม

6. มีการสร้างระบบการจัดเก็บและการนำมาใช้ขององค์ความรู้ที่ดี: ต้องมีระบบการเก็บความรู้ทั้งความรู้ที่มีอยู่ภายในชุมชนและความรู้ภายนอกชุมชน รวมทั้งต้องรู้จักสร้างและนำความรู้ที่มีอยู่มาใช้ในการพัฒนาด้านต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง เป็นระบบ โดยเข้าใจได้ง่าย

7. มีการสร้างเครือข่ายความร่วมมือทั้งในและนอกชุมชน: ต้องมีความร่วมมือด้านทุน กิจกรรม วิชาการองค์ความรู้ การตลาด ฯลฯ มีการจัดการกลุ่มและเครือข่ายที่มีประสิทธิภาพให้เกิดการพัฒนาอย่างเชื่อมโยง ประสานเกี่ยวเนื่อง ครอบคลุมการพัฒนาในทุกบริบท

8. มีการบริหารจัดการชุมชนที่ดี ดังนี้

8.1 การวางแผนการดำเนินงาน ลักษณะของการบริหารจัดการแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ ได้แก่ 1) กลุ่มที่มีการบริหารจัดการกิจกรรมโดยภาครัฐ มีระบบการดำเนินงานที่เป็นรูปธรรมชัดเจน มีการกำหนดวาระการประชุม มีการประชุมวางแผนดำเนินงาน มีการจัดตั้งงบประมาณ มีการติดตามผล การทบทวนปัญหาและการแก้ไขปัญหา ซึ่งเป็นไปตามรูปแบบของการปฏิบัติราชการ ดังนั้น การบริหารจัดการโดยกลุ่มที่เป็นภาครัฐจึงมีแนวทางที่ชัดเจนในทุกระดับ 2) กลุ่มที่บริหารจัดการโดยผู้นำทางจิตวิญญาณหรือวัดและผู้นำแบบปราชญ์ ภูมิปัญญา มักมีความยืดหยุ่นสูงในการการบริหารจัดการ โดยอาจไม่จำเป็นต้องทำตามขั้นตอนของหลักการบริหารเสมอไป และมักใช้แนวทางในการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าเป็นหลัก

8.2 การจัดการโครงสร้าง การจัดการโครงสร้างของกลุ่มหรือชุมชนมีความแตกต่างกันไปตามบริบทของแต่ละและมีผู้รับผิดชอบที่ชัดเจน และเมื่อมีปัญหา ผู้นำสามารถพูดคุย กับสมาชิก และช่วยกันหาแนวทางแก้ไขได้

8.3 การรับสมาชิก การรับสมาชิกของกลุ่มที่สำรวจพบมีทั้งรับโดยหน้าที่ เช่น เจ้าหน้าที่ภาครัฐได้รับมอบหมายให้รับผิดชอบดำเนินงานตามนโยบาย และการรับสมาชิกมีเข้ามาด้วยความสมัครใจ เช่น เกิดความศรัทธา เกิดความสนใจ ใฝ่เรียนรู้ หรือรักความสนุกสนาน

8.4 การแบ่งหน้าที่ ความแตกต่างกันในบางประการ โดยทั่วไปแล้วผู้นำจะเป็นคนทำหน้าที่แบ่งงานหรือกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่ง ส่วนมากหัวหน้ากลุ่มจะเป็นสมาชิกในกลุ่มเป็นคนคัดเลือกขึ้นมาอาจจะเห็นจากความสามารถและความตั้งใจจริง เป็นสิ่งจำเป็นที่ทำให้เกิดความชัดเจนในการดำเนินงาน หากแต่บริบทของกลุ่มขนาดเล็กอาจไม่จำเป็นต้องมีหน้าที่ตายตัว การเกื้อหนุน การช่วยเหลือและผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนหน้าที่จึงจะเป็นรูปแบบที่เหมาะสมสำหรับกลุ่มขนาดเล็ก

9. การควบคุมผลการดำเนินงาน กลุ่มที่บริหารจัดการโดยองค์กรภาครัฐมีส่วนร่วม เช่น วิชากิจชุมชนบางน้ำผึ้งโฮมสเตย์ ที่มี องค์การบริหารส่วนตำบล องค์การบริหารส่วนจังหวัด เข้ามา มีส่วนในการ

ดำเนินงาน ไม่ว่าจะมาในรูปแบบของการช่วยเหลือ ด้านต่างๆ แต่ก็เป็น การควบคุม ไปในตัว ในอำเภอพระ ประแดง หน่วยงานภาครัฐเข้ามามีส่วนในการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนเป็นอย่างมาก อาจกล่าวได้ว่า อำเภอพระ ประแดง เจริญและเข้มแข็งได้ก็เพราะ มีหน่วยงานภาครัฐเข้ามาดูแล และ ให้ความช่วยเหลือสนับสนุนเป็น อย่างต่อเนื่อง และกลุ่มอื่นๆ มีสมาชิกในกลุ่มสามารถดูแลกันเอง ได้แก่ กลุ่มของวิสาหกิจชุมชนข้าวสุวรรณภูมิ โดยมีการตั้งคณะกรรมการในการบริหารงาน ซึ่งมีโครงสร้างที่ชัดเจน และควบคุมการทำงานของ กลุ่มได้เป็น อย่างดี มีความไว้วางใจซึ่งกันและกัน และผู้นำเป็นผู้ที่เสียสละ ทำงานอย่างโปร่งใส

10. มีความร่วมมือจากสมาชิกในชุมชน สมาชิกในชุมชนควรมีส่วนร่วม ดังนี้

1) ร่วมคิดการร่วมคิดในแต่ละกลุ่มมักเป็นไปรูปแบบถ้อยทีถ้อยอาศัย โดยหัวหน้ากลุ่มเป็นผู้ริเริ่ม ก่อน และฟังความคิดเห็นของสมาชิกกลุ่ม แต่หากเป็นการดำเนินงานที่มีภาคส่วนราชการมาเกี่ยวข้องก็จะมี รูปแบบที่เป็นทางการมากขึ้น 2) ร่วมดำเนินการ ผลสำรวจพบว่าการร่วมดำเนินการมีความหลากหลาย ทั้งใน รูปแบบการขอแรงเป็นครั้งคราว และได้ค่าตอบแทน และได้ในรูปของกำไรต่อหุ้น โดยสมาชิกในกลุ่ม สามารถ ผลิต และควบคุมคุณภาพของผลิตภัณฑ์ได้ด้วยตนเอง และเมื่อมีปัญหาเกิดขึ้นสมาชิกร่วมกันแก้ไขปัญหาได้ 3) ร่วมสรุปบทเรียน การร่วมสรุปบทเรียนที่พบจากการสำรวจสมาชิกในกลุ่มมีการเรียนรู้ ทบทวน และวิเคราะห์ ผลการดำเนินงานของกลุ่ม รวมทั้ง มีการประเมินตนเองในการทำกิจกรรมของกลุ่มว่ามีการประสบความสำเร็จ มากหรือน้อยเพียงใด 4) ร่วมรับผลประโยชน์ การร่วมรับผลประโยชน์ของกลุ่มที่สำรวจพบ มีทั้งในรูปแบบ ใน ครั้งนี้มีข้อแตกต่างกันอยู่ 3 รูปแบบ คือ ผลประโยชน์ที่เป็นทรัพย์สินผลประโยชน์ที่ไม่เป็นทรัพย์สิน และ ลักษณะผสมผสานกันทั้งสองรูปแบบ ไม่ว่าจะเป็ผลประโยชน์ที่เป็นเงินทอง หรือได้ผลประโยชน์รูปของอาชีพ

11. การพัฒนาตลาดโดยการให้ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาระบบตลาด และเพิ่มช่องทางในการจัด จำหน่ายผลิตภัณฑ์รวมทั้งการให้บริการ เนื่องจากบางกลุ่มมีผลิตภัณฑ์ออกมาแล้ว ไม่มีตลาดในการรองรับ สินค้า กลุ่มควรมีการสำรวจตลาดก่อนว่าผู้บริโภคมีความต้องการสินค้าหรือการบริการแบบใด เพื่อทำการผลิต สินค้าและบริการให้ตรงตามความต้องการและสร้างกลยุทธ์การตลาด

12. ควรมีการพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้ได้มาตรฐาน เช่น มาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน (มผช.) มาตรฐาน องค์การอาหารและยา (อย.) โครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ หรือ One Tambon One Product (OTOP) การรับรอง Good Manufacturing Practice (GMP)

13. ควรมีการออกแบบบรรจุภัณฑ์และการบรรจุหีบห่อให้มีความเป็นเอกลักษณ์ มีความโดดเด่น มี ความทนทานและสามารถจดจำได้ง่าย การส่งเสริมภูมิใจในตัว ทนต่อการขนย้าย ขนส่ง และ โชว์ตัวเองได้อย่าง สะดุดตา สามารถระบุแจ้งเงื่อนไข แจ้งข้อมูลเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์เพื่อแจ้งผู้บริโภค การออกแบบ เอื้ออำนวยความ สะดวกในการหิ้ว – ถือกกลับบ้าน หากบรรจุภัณฑ์ของสินค้าใดได้รับการออกแบบเป็นอย่างดี จะสามารถดึงดูด ตา ดึงดูดใจผู้บริโภคและก่อให้เกิดการซื้อในที่สุด รวมทั้งการลดต้นทุนการผลิต

14. ควรมีการนำเทคโนโลยี เครื่องจักรอุปกรณ์ที่ทันสมัย มาประยุกต์ใช้ในกระบวนการผลิต เพื่อให้ เกิดความสะดวกรวดเร็วในการผลิตสินค้าทำให้สามารถผลิตได้ในจำนวนที่มากขึ้นและลดระยะเวลาการ ผลิต ซึ่งเป็นการลดต้นทุนในการผลิต และช่วยให้สามารถพัฒนาผลิตภัณฑ์ได้ทันตามความต้องการของตลาด โดยเฉพาะกลุ่มผลิตภัณฑ์สมุนไพรที่มีใช้อาหาร ผู้ประกอบการต้องยกระดับความรู้ ความสามารถของแรงงาน ในการใช้เทคโนโลยีที่สูงขึ้น อีกทั้งในอนาคตแรงงานทักษะอาจมีไม่เพียงพอ จึงมีแนวโน้มที่ต้องใช้เทคโนโลยี และอุปกรณ์ที่ทันสมัยเข้ามาทดแทนแรงงานคนบางส่วนด้วย

15. ด้านการเงิน ผู้ประกอบการควรให้ความสำคัญกับระบบการเงินและบัญชี มีการจัดทำงบการเงิน ที่ถูกต้องในทุกปี เพื่อให้สามารถวางแผนและควบคุมการดำเนินธุรกิจได้อย่างมีประสิทธิภาพ และควรมีการทำ

ระบบบัญชีที่ดีมาใช้ในกลุ่ม อีกทั้งต้องมีความรู้ในเรื่องต้นทุนและจุดคุ้มทุน เพื่อต่อการตัดสินใจในการทำธุรกิจ

เอกสารอ้างอิง

คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, สำนักงาน. (2549). **แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 : สังคมที่มีความสุขอย่างยั่งยืน**. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

คณะกรรมการส่งเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนเพื่อแก้ไขปัญหาวิกฤตภาคใต้. (2546). **นโยบายสังคมแห่งชาติ**. กรุงเทพฯ: สำนักนายกรัฐมนตรี.

ธนศ ศรีวิชัยลำพันธ์. (2556). **การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน**. คณะเศรษฐศาสตร์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ธีรยุทธ บุญมี. (2540). **สังคมเข้มแข็ง**. กรุงเทพฯ : มิ่งมิตร.

ประเวศ วะสี. (2546) “การศึกษาชาติกับภูมิปัญญาท้องถิ่น” ใน เอกสารประกอบการสัมมนาภูมิปัญญากับการดำเนินงานด้านวัฒนธรรมและการพัฒนาชนบท. หน้า 82 สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงวัฒนธรรม.

“พระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ. 2548” (2548, 18 มกราคม) ราชกิจจานุเบกษา ฉบับกฤษฎีกา เล่ม 122 ตอนที่ 6 ก หน้า 1 - 13

วิทยา จันทะวงศ์ศรี. (2547). “ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม” รายงานการศึกษาอิสระปริญญาเศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์ธุรกิจ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น

วรวิทย์ โรมรัตน์พันธ์. (2548). **ทุนทางสังคม**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เดือนตุลา.

สมชัย คำคณา. (2547). **เศรษฐกิจชุมชน ตำบลศิลาเพชร อำเภอปัว จังหวัดน่าน** : คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2544). **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9 พ.ศ. 2545 - 2549**. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

สำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน. (2548). **พระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ. 2548**. กรุงเทพฯ : กรมส่งเสริมการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (อัสสำเนา).

สำนักงานส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นจังหวัดสมุทรปราการ <http://www.dla.go.th>

เสน่ห์ จามริก. (2541ก). **เศรษฐกิจพอเพียงในกระแสโลกาภิวัตน์**. กรุงเทพฯ : คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

อดุลย์ วังศรีคุณ.(2543). **การสังเคราะห์งานวิจัยเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนที่ทำให้ชุมชนเข้มแข็ง : การวิจัยเชิงปริมาณ**. วิทยานิพนธ์ ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.